

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Tiia Vahtola
TITLE	Monet kielet koulun voimavarana – näkökulmia kielen oppimisen tukemiseen yhteistyössä ja yli kielirajojen
YEAR	2022
URL	https://finrainfo.fi/kielikukko/lehtiarkisto/
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Vahtola, T. (2022) Monet kielet koulun voimavarana – näkökulmia kielen oppimisen tukemiseen yhteistyössä ja yli kielirajojen, <i>Kielikukko</i> , 4, pp. 8-12.

Tiia Vahtola

on virkavapaalla oleva luokanopettaja, joka tekee parhaillaan Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteen laitoksella Svenska Kulturfondenin rahoittamaa väitöskirjatutkimusta kielitietoisuudesta ja monikielisyydestä varhaisessa kielienopetuksessa.

Monet kielet koulun voimavarana – näkökulmia kielen oppimisen tukemiseen yhteistyössä ja yli kielirajojen

Suomalaisissa kouluissa on päivittäin läsnä monenlaisia kielellisiä taustoja omaavia oppilaita. Lisäksi maamme on virallisesti kaksikielinen ja opetusta toteutetaan molemmilla kansalliskielillä meksiksi ja ruotsiksi. Oppilaiden kielitaustojen huomioiminen tuo monenlaisia haasteita kouluyhteisöön, mutta se antaa myös paljon mahdollisuuksia. Onnistuessaan se voi olla kantava voimavara monikielisen oppilaan omassa oppimisessa ja tuoda samalla uutta kieltä ja kulttuuria myös muun kouluyhteisön tietoon. Monikielisessä koulussa kiteytyy monta tärkeää arvoa, kuten osallistaminen, kulttuurinen moninaisuus ja sen arvostaminen. Kielitaito on monikielistyvässä yhteiskunnassa rikkaus ja resurssi, joka avaa mahdollisuuksia monenlaiseen yhteistyöhön. Inom ramen för flerspråkighet har vi även möjlighet att samarbeta över språkgränserna mellan de båda inhemska språken. Genom samarbete kan vi skapa positiva attityder mellan språkgrupperna och uppmuntra hela skolgemenskapen till levande tvåspråkighet.

Asiasanat: monikielisyy, yhteistyö, kielen oppimisen tuki

Monikielinen kouluyhteisö

Suomalaisissa kouluissa on viime vuosina nostettu yhä enemmän esille koulun tarve huomioida monikieliset oppijat. Uusimman opetus-suunnitelman (POPS 2014, 28) mukaan kouluyhteisön monikielisyy ja -kulttuurisuus ovat voimavaroja, joita tulee arvostaa ja hyödyntää. Eri kieliä voidaan käyttää luontevasti rinnakkain koulun arjessa. Koulu nähdään kielitietoisena yhteisönä, joka ymmärtää kielen keskeisen merkityksen oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä. Tämä on tärkeää, koska toimivan kielitaidon saavuttamiseen tarvitaan ympäristön kielitietoisuutta ja monikielisyyden merkityksen ymmärtämistä. (Intke-Hernandez 2021.)

Monikielistyvä koulu on tuonut uusia haasteita opetushenkilöstölle. Monet toimijat ovatkin viime vuosien aikana toteuttaneet erilaisia koulutuksia ja hankkeita, joiden myötä opetusalan ammattilaisten tietoisuutta kielitietoisesta kasvatamisesta ja valmiutta monikielisten oppijoiden tukemiseen on lisätty (ks. esim. DivED; Listiac; STT 2022). Venäläisen ja kollegoiden (2022) tuore raportti osoittaa, että monikielisten oppijoiden kielellisten valmiuksien tukemisessa on kuitenkin yhä parantamisen varaa. Raportin mukaan nykyresursseilla ei pystytä huolehtimaan riittävästä tuesta monikielisille oppilaille ja haastavaksi koetaan erityisesti osaavan opettaja- ja ohjaajaresurssin puute sekä liian vähäinen yhteistyö koulun sisällä. Ryhmien moninaisuus ja opetta-

jan ajanpuute vaikeuttavat yksilöllisen tuen antamista, ja opettajat kokevat tarvitsevansa täydennyskoulutusta taidoiltaan heikkojen oppilaiden tukemiseen ja oppimisvaikeuksiin. Raportti kuitenkin osoittaa, että oman äidinkielen opetus edistää oppilaiden kielellisiä valmiuksia, joten on tärkeää, että oppimisen tukea jatketaan ja haasteisiin pyritään vastaamaan myös jatkossa.

A1-kielen opetus ruotsinkielisissä kouluissa

Olen kiinnostunut monikielisiin oppijoihin liittyvistä kysymyksistä erityisesti vieraan kielen ja toisen kotimaisen kielen opetuksessa. Ruotsinkielisen alakoulun opettajana olen usein pohjinnut suomi–ruotsi-kaksikielisten oppilaiden suomenopetusta ja sitä, millä tavalla koulussa pystyttäisiin tukemaan heidän molempien kotikielensä kehitystä. Tämän vuoksi keskityn seuraavaksi kuvailemaan kaksikielisiä oppijoita ruotsinkielisissä kouluissa. Hellgrenin, Silverströmin, Lepolan, Forsmanin ja Slotten (2019) raportin mukaan kaksi- ja monikielisten lasten osuus on lisääntynyt myös ruotsinkielisissä kouluissa viime vuosina ja jo lähes puolet oppilaista puhuu kotonaan koulukielen ruotsin lisäksi tai sijasta joltain muuta kieltä. Suurimmalla osalla eli 41 %:lla näistä oppilaista kotikielinä ovat ruotsi ja suomi. Ruotsinkielisissä kouluissa A1-kielenä opiskellaan pääsääntöisesti toista kotimaista kieltä eli suomea.

Kaksikielisten oppilaiden suuren määrän vuoksi ruotsinkielisissä kouluissa on kehitetty hyvät valmiudet kohdata monikielisiä oppijoita (Oker-Blom 2021, 29). Monissa ruotsinkielisissä kouluissa A1-kieltä, suomea, voi opiskella joko suomen opintojen vasta-alkajille tarkoitettuna oppimäärän ´nybörjarfinska´ mukaan tai suomi–ruotsi-kaksikielisille tarkoitettuna äidinkielenomaisen oppimäärän ´modersmålsinriktad finska´ mukaan. Ryhmäjako eri oppimäärien

mukaisiin ryhmiin onnistuu isoimmissa kouluisa, joissa oppilaita on riittävästi eri ryhmien perustamiseen. Opetuksen järjestäminen on haasteellisempaa silloin, kun oppilaiden kielitaustaa ei voida huomioida ryhmäjaossa ja kaikki opiskelevat suomea samassa A1-kielen ryhmässä. Tällöin saman ryhmän oppilaiden suomen kielen taidoissa voi olla todella suuria eroja, jolloin opetuksen järjestämisessä joudutaan pohtimaan erityisesti sitä, millä tavalla voidaan motivoida kaikkia oppilaita kielen opiskeluun tarjoten jokaiselle sopivan tasoisia tehtäviä.

A1-kielen opiskelu antaa suomi–ruotsi-kaksikielisille lapsille mahdollisuuden opiskella molempia kotikieliä koulussa. Osalla oppilaita suomi saattaa olla jopa vahvempi kieli kuin koulukieli ruotsi. Kielitietoisuuden opetuksen myötä A1-kielen opiskelu voidaan nähdä resurssina myös koulukielen kehittymiselle. Olen omassa opetustyössäni havainnut, että joillakin oppilaila äidinkielenomaisen suomen opiskelu auttaa myös äidinkielen tunneilla, esimerkiksi äänneiden pituuden tunnistamisessa. Oppitunneilla voidaan esimerkiksi keskustella oikeinkirjoituksesta kieliä vertaillen, ja näin oppilas voi samanaikaisesti saada tukea molempien kotikielensä opiskeluun. Kielitietoisuudessa opetuksessa nähdään resurssina myös se, että oppija käyttää aktiivisesti koko kielivarantoaan oppimisen apuna, esimerkiksi sanaston oppimisessa. Opettajana olen kannustanut oppilaitani pohtimaan sanojen merkitystä välillä käännoksen kautta, välillä kohdekielellä selittäen. Joskus sanan merkitys avautuu kaksikieliselle oppilaalle paremmin, kun hän käyttää ensin sen käännoästä ja sen jälkeen pohtii, miten sana selitettäisiin kohdekielellä. Monikielisyys mahdollistaa erilaisen sanaston oppimisen, kun oppijalla on käytössään laajempi kielivalikoima. Opiskelua voi tukea kielitietoisesti myös pohtimalla eri kielten välisiä yhtäläisyyksiä. Jos kaksikielinen oppilas pohtii esimerkiksi jota-

kin suomen sanaa englanniksi ja se ei heti mieleen, hän voi pohtia ensin sanaa ruotsiksi ja tämän kautta sana saattaa muistua helpommin mieleen englanniksi. Avoin ja kannustava suhtautuminen kaikkien kielten käyttämiseen mahdollistaa koko kielivaroannon käytön myös vieraan kielen opetuksessa.

Kodin ja koulun välinen yhteistyö monikielisen lapsen oppimisen tukena

Nykykoulun tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisen identiteetin kehittymistä (POPS 2014). Monikieliseksi kasvamiseen tarvitaan tietoista tukea ja riittävästi monipuolista kielelle altistumista. Koulun ja varhaiskasvatuksen tekemän työn lisäksi on tärkeä tukea myös lasten vanhempiä ja antaa heille vinkkejä ja tietoa kielten kehityksestä ja siitä, miten he voivat tukea lastaan oppimispolulla. (STT 2022.) Venäläisen ja kollegoiden (2022) raportin mukaan koulun resurssit eivät monesti ole riittäviä monikielisten oppilaiden kielellisten resurssien tukemiseen, mikä aiheuttaa myös stressiä opettajille. Ottamalla lasten vanhemmat mukaan oppimisen tukemiseen, esimerkiksi etsimällä yhdessä heidän kanssaan sopivaa kirjallista materiaalia oppilaan kotikielillä luettavaksi tai etsimällä soveltuvia tehtäviä netistä, voisimme osallistaa oppilaita itseään ja heidän perheitään enemmän oman kielen oppimisen tukemiseen. Samalla tulisi edistettyä myös tärkeää kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin kiinnostuksen osoittaminen lapsen ja perheen kieltä ja kulttuuria kohtaan. Aidosti kannustava ja osallistava monikielinen ilmapiiri rikastuttaa kaikkien koulunkäyntiä ja tukee myös oppilaiden oman monikielisen identiteetin kehittymistä.

Koulujen välinen monikielinen yhteistyö

Ruotsinkielisissä kouluissa alueelliset erot kaksi- ja monikielisten oppilaiden määrässä ja ra-

kenteessa ovat suuret. Suomi–ruotsi-kaksikielisiä oppilaita on eniten Uudellamaalla ja Turun seudulla sekä yksittäisissä kaupungeissa, jotka sijaitsevat suomenkielisillä alueilla (Oker-Blom 2021). Suurin osa niistä kouluista, joissa opiskelee monikielisiä oppilaita, joiden kotikielenä ei ole suomi, sijaitsee Pohjanmaalla tai pääkaupunkiseudulla. Monikielisten oppilaiden, joiden äidinkieli ei ole ruotsi tai suomi, määrä on tähän asti ollut varsin pieni ruotsinkielisissä kouluissa, mutta se on kasvanut viime aikoina (Hellgren ym. 2019).

Ukrainalaisten lasten saapumisen myötä vuoden 2022 aikana tämä lukumäärä on kasvanut entisestään. Suomenkielisillä kouluilla on pitkät perinteet monikielisten lasten S2-kielen opetuksesta, ja nykytilanteessa voitaisiinkin mahdollisuuksien mukaan tehdä yhteistyötä yli koulujen kielirajojen monikielisten lasten opetukseen liittyvissä asioissa, erityisesti kaksikielisillä paikkakunnilla. Ruotsinkielisissä kouluissa voitaisiin hyötyä hyväksi koetuista käytännöistä S2-kielen opetuksessa Svenska som andraspråk-opetuksessa, jossa on vähemmän käytännön kokemusta ja oppimateriaalia (ks. Oker-Blom 2021, 148). Ruotsinkieliset koulut voisivat varmasti antaa paljon ideoita siitä, miten kouluarki sujuu luontevasti monikielisesti, koska kaksikielisten lasten osuus on niin suuri ruotsinkielisissä kouluissa. Lisäksi opettajien välisessä yhteistyössä voitaisiin myös toteuttaa monikielisyyseriaatetta käyttäen kommunikoinnin välineenä molempia kotimaisia kieliä.

Flerspråkighet i de svenskspråkiga skolorna i Finland

De svenskspråkiga skolorna i Finland har en lång tradition att möta elever med två- eller flerspråkig bakgrund. Andelen elever med modersmålsliknande färdigheter i båda nationalspråken är mycket högre i de svenskspråkiga skolorna än

i de finskspråkiga skolorna. Andelen elever som har andra hemspråkskombinationer som till exempel svenska-ryska, svenska-engelska eller svenska-spanska stiger dock i allt högre grad. (Oker-Blom 2021.) Under 2022 har också en del ukrainska elever börjat i de finlandssvenska skolorna.

En färsk rapport av Nationella centret för utbildningsutvärdering (Åkerlund m.fl. 2022) visar att svenskspråkiga elever som bor i en kommun där en stor majoritet av invånarna är svenskspråkiga har en lägre kunskapsnivå i finska än elever som bor i en tvåspråkig kommun eller i en kommun där majoriteten av invånarna talar finska. Den stora utmaningen i svenskspråkiga kommuner är att eleverna inte kan använda finska på fritiden eftersom det inte finns möjlighet att delta i aktiviteter på finska. Alla elever borde stödjas jämlikt för att utveckla sin finska. Det räcker inte endast med finskundervisningen i skolan utan barnen borde komma i kontakt med finska språket också på sin fritid med hjälp av hemmen och hobbyverksamheten. Det vore bra att öka samarbetet mellan svensk- och finskspråkiga barn redan i tidig ålder.

Språkprogram som satsar på att främja samarbetet mellan de inhemska språken i Svenskfinland

Många kommuner i Svenskfinland har under de senaste åren utvecklat samarbete över språkgränserna mellan den svenskspråkiga och finskspråkiga småbarnspedagogiken och grundläggande utbildningen. Kielistigen (2018) i Nykarleby har som mål att stimulera den kommunikativa finskan och skapa en positiv inställning till det finska språket i tidig ålder. I Pargas följs en språkstrategi som siktar bl.a. på att uppmuntra till levande tvåspråkighet (se Språkstigen i Pargas). De båda inhemska språken ses som en resurs och genom ett organiserat samar-

te mellan stadens svensk- och finskspråkiga enheter har man som mål att skapa en positiv inställning till samarbetet över språkgränserna. På Kimitoön (se Språkstigen i Kimitoön) har man utvecklat verksamhet över språkgränserna för småbarnspedagogiken och årskurserna 1 och 2. Alla ovannämnda samarbetsformer erbjuder en möjlighet för elever som annars kanske inte har så mycket kontakt med den andra språkgruppen att utveckla sina språkkunskaper i finska. Genom samarbete kan man stödja elevernas inläring i de båda inhemska språken och knyta kontakter mellan de två språkgrupperna.

Lopuksi

Olen tässä artikkelissa pyrkinyt nostamaan esille näkökulmia siitä, millä tavalla kielen oppimista voitaisiin tukea yhteistyössä, kielitietoisesti ja monikielisesti. Nykyinen opetussuunnitelma korostaa monikielisyyttä voimavarana, joka on meidän kaikkien käytettävissä. Tämä antaa mahdollisuuden myös koulujen väliseen yhteistyöhön monikielisesti kielen oppimiseen liittyvissä asioissa. Tekemällä yhteistyötä esimerkiksi suomen- ja ruotsinkielisten koulujen välillä voisimme jakaa tietoa monikielisten oppijoiden kohtaamisesta ja oppimisen tuesta. Suomenkielisiä kouluilla on pitkät perinteet erikielisten maahanmuuttajaoppilaiden kielellisten valmiuksien tukemista, kun taas ruotsinkielisillä kouluilla on vankka kokemus suuresta kaksikielisten lasten määrästä koulun arjessa. Näyttämällä esimerkiksi yhteistyön tekemisestä suomen- ja ruotsinkielisten koulujen välillä voisimme myös lisätä oppilaiden tietämystä toisesta kansalliskielestä ja kannustaa heitä tutustumaan toiseen kotimaiseen kieleen ja sen kulttuuriin. Toisen kotimaisen kielen opiskelu on aihe, joka säännöllisin väliajoin nousee kuumaksi perunaksi maamme poliittisella kentällä. Kouluissa työskentelevillä on mahdollisuus vaikuttaa oppilaiden kieli- ja

kuultuuritietämykseen myös toiseen kotimaiseen kieleen liittyen luomalla positiivisia asenteita monikielisyyteen ja kielelliseen rikkauteen maassamme. Yhdessä omalla kielellä ja monikielisesti - Var och en på sitt eget språk och flerspråkigt, tillsammans!

Lähteet / Litteratur

DivED Saatavissa: <https://dived.fi/> [Viittauspäivä 8.10.2022]

Hellgren, J., Silverström, C., Lepola, L., Forsman, L. & Slotte, A. 2019. Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna? Resultat av en utvärdering i åk 1-6 läsåret 2017-2018. Helsingfors: Nationella centret för utbildningsutvärdering.

Intke-Hernandez, M. 2021. Kielienoppija tarvitsee tuekseen kielitietoisuutta ja yhteisiä tekoja. Kieli, koulutus ja yhteiskunta 1.12.2021. Saatavissa: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-jouluku-2021/kielenoppija-tarvitsee-tuekseen-kielitietoisuutta-ja-yhteisia-tekoja> [Viittauspäivä 21.9.2022]

Kielistigen 2018. Saatavissa: <https://kielistigen.wordpress.com/> [Viittauspäivä 9.10.2022]

Listiac Saatavissa: <https://listiac.org/> [Viittauspäivä 8.10.2022]

Oker-Blom, G. 2021. Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet.

POPS 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Språkstigen i Kimitoön Saatavissa: <https://peda.net/kemionsaari/uk/sp/spr%C3%A5kstigen> [Viittauspäivä 9.10.2022]

Språkstigen i Pargas Saatavissa: <https://sites.google.com/edu.pargas.fi/sprakstigen/startsida> [Viittauspäivä 9.10.2022]

STT Viestintäpalvelut 2022. Monikielisten lasten oppimispolkua ehyttänyt hanke vahvisti ammattilaisten osaamista ja perheiden valmiuksia tukea lapsen oppimista. Espoon kaupunki 30.6.2022. Saatavissa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/monikielisten-lasten-oppimispolkua-ehyttanyt-hanke-vahvisti-ammattilaisten-osaamista-ja-perheiden-valmiuksia-tukea-lapsen-oppimista?publisherId=3385&releaseId=69946096> [Viittauspäivä 21.9.2022]

Venäläinen, S., Laimi, T., Seppälä, S., Vuojus, T., Viitala, M., Ahlholm, M., Latomaa, S., Mård-Miettinen, K., Nirkkonen, M., Huhtanen, M. & Metsämuuroinen, J. 2022. Kielellisiä taitoja ja koulunkäyntivalmiuksia - Valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tila ja vaikuttavuus -arviointi. Helsinki: Kansallisen koulutuksen arviointikeskus.

Åkerlund, C., Marjanen, J. & Peltola, E. 2022. A1-finska Kunskapsutveckling från åk 6 till åk 9. Helsingfors: Nationella centret för utbildningsutvärdering.

FinRAn uunituore HELPOSTI!-julkaisu on tullut painosta!

Kaipaatko toiminnallisuutta ja uusia näkökulmia matematiikan opetukseen? Helposti!-kirja tarjoaa runsaasti tuoretta tutkimustietoa lukijaystävällisessä muodossa alan huippututkijoilta. Lisäksi julkaisusta löytyy runsaasti kopioitavaa materiaalia ja sovellettavia ideoita suoraan oppitunneille koko peruskoulun ajalle.

Helposti!-julkaisun tilaat osoitteesta finrainfo@gmail.com.

Jäsenenä voit ostaa Helposti!-kirjan etuhintaan 35€

Ei-jäsenen tilaushinta on 50€.

Nyt viimeistään kannattaa liittyä FinRA:n jäseneksi!

Helpoiten se onnistuu www.finrainfo.fi-sivuilta